

MUNCKHOF, P. VAN DEN, 1981. Het ontstaan van het landschap van het Zwartwater en het dal van de Loobeek. *Natuurhistorisch Maandblad* 70(1), p. 11-22.

MUNCKHOF, P. VAN DEN & H. CUPPEN, 1974. Het Loobeekdal bij Venray: een uniek landschap bedreigd! *Werkgroep Milieu Horst*.

NES, H. VAN & H. ENSINK, 1973. Van ruilverkaveling naar landinrichting: een remspoor in natuur en landschap. In: *STUDIEGROEP RUILVERKAVELINGEN "ROLDE" EN "ANLOO"*, 1973. Moet dit zo door gaan? Een landschap wordt bedreigd.

SCHOLS, F. & H. VERWIEL, 1975. Jaarverslag 73/74 Recreatieschap Peel en Maas.

VERWIEL, H. 1979. Mensen en meningen. Bioloog Dr. Henk Hoedemaekers, voorzitter Districtscommissie Limburg Natuurmonumenten. *Limburgs Landschap*, juni 1979.

WEIJDEN, W. VAN DER e.a., 1977. Het dilemma van de nationale landschapsparken. Naar een nieuwe visie op landbouw en landelijk gebied. Stichting Natuur en Milieu.

Summary

RE-ALLOTMENT IN THE LOOBEK-VALLEY.

In the last few years a re-allotment has caused severe damage to the landscape, the flora and fauna of the Loobeek-valley in Venray in the North of the Dutch province of Limburg. The author points out that during the preparatory stages of the re-allotment, the area has not been investigated sufficiently. Due to this poor investigation, only a very small part of the valley was maintained as a nature-reserve. Some groups, worried about the consequences of the re-allotment, tried in vain to make save a larger part of the Loobeek-valley as a nature-reserve.

Some of the disastrous consequences of the re-allotment are discussed. The author points out that this paper will not stop the re-allotment in the Loobeek-valley but he hopes that it will lead to more serious investigations during the preparatory stages of other re-allotment plans.

DRIE NIEUWE VLEERMUISRESERVATEN

door

E. DE GROOD

(STUDIEGROEP ONDERAARDSE KALKSTEENGROEVEN)

p/a Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 6-7 6211 KJ Maastricht

Onlangs zijn door de Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven van het Natuurhistorisch Genootschap drie onderaardse groeven afgesloten en in beheer genomen als "vleermuisreservaat". Het gaat om de Koeleboschgroeve bij Bemelen, de Roothergroeve eveneens bij Bemelen en de Apostelgroeve, welke gelegen is in het Jekerdal bij Maastricht. Deze groeven, die van belang zijn voor winterslapende vleermuispopulaties, stonden op de nominatie te verdwijnen, omdat deze voormalige kalksteenwoningen wegens instortingsgevaar zijn afgekeurd door het Staatstoezicht op de Mijnen. Aangezien de respectievelijke eigenaars niet voor de vereiste degelijke afsluitingen van hun groeven konden of wilden zorgen, bleef de Studiegroep weinig anders over dan hier in te springen, teneinde deze groeven voor de vleermuizen én het nageslacht te behouden. In goed overleg met de eigenaars werd de administratieve procedure afgewerkt, welke nu eenmaal noodzakelijk is bij het in gebruik nemen van een onderaardse groeve.

Hoewel niet in de zin der wet gaat het hier eigenlijk om monumenten. Deze groeven zijn niet alleen natuurmonumenten, vooral vanwege de unieke betekenis voor vleermuizen, maar ook cultuurmonumenten. Vooral dit laatste is een enigszins onder-

belicht aspect van deze onderaardse wereld. Dergelijke groeven zijn dikwijls honderden jaren oud en in wezen stille getuigen van de bedrijvigheid van weleer. Tekeningen, notities, namen en jaartallen vertellen de geschiedenis van generaties blokbrekers. Het gaat meestal om informatie die ons niet op een andere wijze werd nagelaten, daar het ambacht "blokbreken" en het dagelijks doen en laten van de werklieden geen belangwekkende onderwerpen waren waarover op papier iets werd genoteerd.

Verder is elke onderaardse kalksteengroeve op te vatten als een geologische ontsluiting, waardoor niet alleen een beeld van de ondergrond kan worden opgebouwd, waar vooral ook talrijke fossielen gevonden konden worden.

Verreweg de meeste van de belangrijke Krijtfossielen in ons Natuurhistorisch Museum hebben wij te danken aan de steenzagers van weleer.

Niettemin vormt het voorkomen van de vleermuizen de eigenlijke basis waarop het voortbestaan van deze groeven kon worden zekergesteld.

Het benodigde geld voor de - wettelijk verplichte - afsluitingen kon worden verkregen omdat twee instanties gelden beschikbaar wilden stellen voor daadwerkelijke vleermuisbescherming. De leden

van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming financierden de afsluiting van de Koeleboschgroeve en het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk zorgde voor de geldelijke middelen, die nodig waren voor de afsluitingen van de Roothergroeve en de Apostelgroeve. Daarmee was in de kosten van het materiaal voorzien; de arbeid werd geleverd door leden van de Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven. Met veel inzet is door deze vrijwilligers gedurende maanden gewerkt aan het realiseren van deze drie reservaten. In het voorjaar van 1981 kwam het werk gereed en met een goed glas wijn werd het gereedkomen van dit projekt op palmzondag 1981 beklonken. Daartoe werd de afsluiting van de Apostelgroeve getoond aan de vroegere voorzitter van ons Genootschap, Dr. P.J. van Nieuwenhoven, die zich in goed gezelschap bevond, want ter ere van deze drie nieuwe reservaten was Prof. Dr. J. de Wilde speciaal uit Amsterdam overgekomen (fig.

1). Beiden zijn vleermuisonderzoekers van het eerste uur, die in de vijftiger jaren met name in de Apostelgroeve het onderzoek naar de ecologie van de winterslaap van vleermuizen startten. Het deed deze pioniers zichtbaar goed dat "hun groeve" door de jongere generatie van een wisse ondergang gered is geworden.

Afsluiten is uiteraard geen doel op zichzelf, zeker niet voor een Studiegroep als de onderhavige. Behalve het veiligstellen van groeve en daarin overwinterende vleermuizen, is het van groot belang dat de Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven nu over drie goed afgesloten gangenstelsels beschikt waarin in alle rust, d.w.z. zonder verstoringen, onderzoek gedaan kan worden. Waarnemingen aan winterslapende vleermuizen en bijvoorbeeld klimatologische metingen kunnen nu zonder schroom met behulp van een zeker instrumentarium worden verricht. Met name de Apostelgroeve heeft een dermate bijzondere structuur en

Figuur 1. De "inwijding" van het natuurreservaat Apostelgroeve op 12 april 1981. Staande in het midden Dr. P.J. van Nieuwenhoven en Prof. Dr. J. de Wilde. Duidelijk is het afsluitende tralielwerk te zien.

tengevolge daarvan gevarieerd klimaat, dat interessante waarnemingen hier voor de hand liggen. Roothergroeve en Koeleboschgroeve behoren als "monitoren" momenteel tot de belangrijkste groeven van Zuid-Limburg waar het gaat om de beeldvorming van het vleermuisbestand in Nederland. Ten behoeve hiervan kunnen alleen echt betrouwbare gegevens worden verwacht indien er jaarlijks geïnventariseerd wordt in groeven waar een absolute rust heerst.

Schrijnend is de vernielzucht die we, in de korte tijd dat de afsluitingen nu een feit zijn, hebben moeten constateren. Onbekenden hebben reeds enkele keren blijk gegeven van weinig begrip voor de situatie, door zinloze vernielingen aan te richten. De stevige hekwerken zijn tegen veel bestand, tóch is de reparatieploeg van onze Studiegroep - een noodzakelijk iets bij elke groeveafsluiting - al enkele keren in actie moeten komen.

Reparaties worden echter consequent en direct uitgevoerd, zodat er zich een nieuwe traditie kan vestigen: die van de "afgesloten groeve", waaraan iedereen kan zien dat er achter het hek iets van waarde schuilt en niet zoals in het verleden: een illegaal vuilstort waar - buiten avonturiers - niemand wat in zág. Een informatiebord bij de ingang

moet de nieuwe functie van de groeve onderstrepen. Ook kan men daarop lezen wáár nadere inlichtingen te verkrijgen zijn, zodat het bijvoorbeeld altijd mogelijk blijft de groeve te bezoeken, uiteraard met inachtneming van het wettelijk bepaalde betreffende vleermuizen en groeven. Voor geïnteresseerde personen, die zich melden, blijft de deur in zekere zin open. De Studiegroep heeft deze groeven immers afgesloten om de vleermuizen te beschermen en niet om serieuze "berglopers" buiten de sluiten.

Het onderhoud en het plegen van reparaties hebben de blijvende aandacht van de leden van de Studiegroep. De noodzakelijke financiën zijn echter enigszins een probleem aan het worden, d.w.z. de kas is bijna leeg. Om ook in de toekomst deze objecten te kunnen veiligstellen, blijven bijdragen in de materiaalkosten noodzakelijk. Wij zouden het zeer op prijs stellen indien Genootschapsleden, die dit initiatief een warm hart toedragen, daarvan blijk geven door een bijdrage - hoe klein ook - te storten op giro 10 36 366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap, onder vermelding van "vleermuisreservaten". Niet alleen vrijwilligers van de Studiegroep, maar ook de 326 overwinterende vleermuizen (winter '80-'81) zullen dat bijzonder waarderen!

TOXOPATAGUS RUTOTI (LAMBERT), EEN ZELDZAME IRREGULAIRE ZEE-EGEL UIT DE LIMBURGSE KRIJTAfZETTINGEN

door

A.W.F. MEIJER

Natuurhistorisch Museum Maastricht

Onlangs schonk John Wiersma uit Eijsden een zeldzame irregulaire zee-egel aan het museum, die hij kort tevoren met veel moeite uit een wand van de insnijding van het Albert-kanaal bij Canne (B.) had vrijgeprepareerd. De soort waar het hier om gaat - ik noem haar bij de jongste, mij op dit moment bekende naam: *Toxopatagus rutoti* - lijkt op het eerste gezicht op een platgedrukt exemplaar van de welbekende *Hemipneustes striatoradiatus*. *T. rutoti* is in 1910 voor het eerst beschreven door J. LAMBERT onder de naam *Heteropneustes rutoti*. Lambert baseerde zijn beschrijving op een sterk vervormde steenkern, afkomstig uit Spienne of Nouvelle (B.), dus uit een wat ouder stratigrafisch niveau. Omdat het materiaal van Lambert zich niet leende voor een nauwkeuriger beschrijving, heeft

S.J. SMISER de soort in 1935 opnieuw gedefiniëerd aan de hand van een drietal vondsten: een licht gedefformeerd, maar overigens onbeschadigd skelet zonder stekels, en twee minder goed gekonserveerde steenkernen, afkomstig uit resp. Canne, Maastricht en Hallembaye (B.). Min of meer gave exemplaren van *T. rutoti* zijn gemakkelijk van andere soorten te onderscheiden. Smiser kent geen andere vorm uit het Maastrichtien waarmee zij verward zou kunnen worden. Het is een grote, sterk afgeplatte soort. Van het exemplaar in het Natuurhistorisch Museum Maastricht (NHMM 1981148) bedraagt de grootste lengte 121 mm; de grootste breedte 113 mm en de grootste hoogte 59 mm, waarbij moet worden opgemerkt dat de top beschadigd is, zodat de oorspronkelijke hoogte enige